

vsakem procesu je tako, brez izjeme. Smrtna kazen pa je dokončna. Mrtvega ni mogoče priklicati iz groba, tudi ko bi se morda kdaj v prihodnosti izkazalo, da ni bil kriv. Kdo bi bil v tem primeru tisti, ki bi takšno grozljivo pomoto vzel na svojo vest? Spet abstraktna »gospa Družba«?

Četrtič: Tudi najgнусnejši zločinec ima možnost odrešenja, smrtna kazen pa mu to možnost dokončno (vsaj na tem svetu, ki naj bi bil edini) vzame. Že citirani odvetnik Badinter v svoji knjigi piše: »Ne maram zločina, tega bednega izraza človeške nesreče. Družba, ki ne bi bila pristranska, bi se morala nenehno ukvarjati z zločinom kot z rakom ali tuberkulozo. Toda ljudje zamenjujejo zločince in zločince. Zločince zapirajo ali celo ubijajo, vendar na ta način zločini ne izginjajo, njihovo število ne upada. V srednjem veku so gobavce izgnali iz mest, prisilili so jih, da so nosili zvončke kot živina, da bi se zdravi ljudje pravočasno umaknili. Toda gobavosti s tem kljub vsemu niso izkoreninili. Kar zadeva zločine, smo mi še vedno v srednjem veku... (cit. delo, str. 115)

»Mehanizem zločina« je zelo kompleksen: zločin je družbeni pojav, človek postane zločinec zaradi določenega družbenega in družinskega okolja, ne pa zaradi svojih prirojenih kromosomov. Kako lahko torej govorimo o izključni odgovornosti samega storilca, že zlasti, če je duševni bolnik? Smrtna kazen je obupna reakcija družbe, ki ni sposobna prevzeti zločinčeve »rehabilitacije« na svoja ramena, pa čeprav bi ta rehabilitacija trajala 20 ali 30 let ali celo do nesrečnikove naravne smrti. Kdo med nami lahko z vso gotovostjo zatrdi, da se pri tem in tem zločincu »sploh ne spleča poskusiti«, da bi ga privedli nazaj na pravo pot, ki jo je morda zgrešil že v otroštvu? Kateri psihiater bi lahko podpisal izjavo, da se kaj takega »sploh ne spleča poskusiti«?

Petič: Nekateri pravijo: saj konec koncev o izvršitvi smrtne kazni še vedno odloča predsednik (ali predsedstvo) države, ki lahko obsojenega pomilosti. (Ta možnost obstaja predvsem za t.i. »politične« zločince): Ne da bi hotel zmanjševati pomen možnosti pomilostitve, ki jo izreče predsednik, mi je jasno, da gre pri tej možnosti bolj za »kraljevo voljo« kot pa za pravico. Poslednja možnost v tej obliki je za obsojenega ponižujoča: kot da bi bil predsednik kak bog, ki lahko odloča o življenju in smrti. Možnost predsednikove pomilostitve prav nič ne zmanjšuje absurdnosti in nehumanosti smrtne kazni – nasprotno, s tem je absurdnost samo še potrjena.

Grozljivost eksekucij

Zdaj, ko sem na kratko povzel glavne razloge proti smrtni kazni, bom z nekaterimi primeri skušal ponazoriti grozljivost izvršitve smrtne kazni, čeprav so mnogi podobni primeri splošno znani tako iz dokumentarnega gradiva kakor tudi iz leposlovja.

Prvo, kar lahko rečemo o izvršitvi smrtne kazni, je banalno, vendar še ne zadosti premišljeno dejstvo, da na sceni mračnega rituala rabelj zamenja sodnika (oziroma Družbo, ki naj bi jo sodnik zastopal). Sodba in izvršitev sodbe sta deljeni, tako kot je deljeno delo v razredni družbi. Te stvari se nam zdijo samoumevne, toda vprašajmo se, kaj bi bilo, če bi moral sodnik, ki zločinca obsodi na smrt, letega tudi fizično ubiti: ustreliti, obesiti? Bi to zmožel z enako lahkoto kot izreče smrtno obsodbo? Ali pa to mora nujno izvesti nekdo drug, rabelj (še teh je navadno več, zato da se skrijejo za neko kvazi kolektivno odgovornostjo) – rabelj, torej nekakšen »podčlovek«, človek brez čustev, avtomat, morda celo sadist? Pri tem vsa humana načela, ki si jih družba postavlja kot svoj temelj, popolnoma odpovedo. Kot grozljiv, že prav grotesken podatek, naj navedem, da se je v času, ko je bila v Franciji še veljavna smrtna kazen, na razpis za prosto delovno mesto rablja prijavilo kar 530 kandidatov! Kdo so bili ti nesrečniki? Kaj ni bilo med njimi mnogo vsaj potencialnih zločincev?

Eden od kandidatov je v življenjepisu navedel, da si je »že v mladosti pridobil spretnost pri klanju psov in mačk« (podatek je naveden po knjigi P. Joffroya: »20 têtes à couper«, Fayard 1973, str. 314) – Če izrečemo vsaj minimalno zahtevo: so sodniki sploh navzoči pri eksekucijah?

Grozljivost smrtne kazni nam dokazujejo tudi tale pričevanja.

»Ko je zagledal okrog sebe vse te ljudi v črnini, je nesrečnik v hipu razumel. Njegov pogled je napolnila groza, zatem neizmeren obup. Ni mogel izdavi glas, a njegove oči so vpile... Medtem ko so ga slačili, mu je z noge padel copat. Zagledal sem njegovo nogo, kako se krči na ledenih tleh. To ga je zbegalo. Življenje, ki ga bo čez nekaj trenutkov izgubil, je tako silno prisotno v njem, da reče nekaj neverjetnega: »Nočem se prehladiti! Nočem se prehladiti! Obrnil se je čez rame na stražarja in vrgel name blazen pogled: »Moja copata, gospod, recite jim, naj mi vrnejo copato...« Pobral sem izgubljeno

copato in jo spet nataknil na nogo živemu mrtvecu. Nekaj trenutkov pozneje... je ves hlad tega sveta vstopil vanj.« (J. Egen: »L'abbatoir solenel«, Authier 1973, str. 117–118.)

Pisatelj Albert Camus, velik nasprotnik smrtne kazni, ki je med drugim objavil tudi razpravo z naslovom »Réflexions sur la peine capitale« (1957), v znamenitem romanu »Tujec« sklene razmišljanje na smrt obsojenega glavnega junaka Mersaulta z besedami: »... Zato da bi se vse izpolnilo in da ne bi bil tolikanj osamljen, mi je preostala samo še želja, da bi bilo mnogo gledalcev na dan mojega obglavljenja in da bi me sprejeli s kriki sovraštva.« (cit. po »Iskanje izgubljenega človeka«, Kondor, 1965.)

F. M. Dostojevski, ki je bil sam obsojen na smrt in tik pred eksekucijo pomiloščen, pa v romanu »Idiot« piše: »Čudno, da redke obsojenec ravno v teh zadnjih sekundah pade v nezavest! Nasprotno, možgani se strahotno razgibljujejo in delajo prav zagotovo z vso močjo, z vso močjo, z vso močjo, kakor stroj, kadar teče; meni se zdi, da kar prekipevajo vse mogoče misli, vse nedokončane in morebiti tudi smešne, kaj vem kakšne nepomembne misli: 'Poglej, kako me tistile gleda – na čelu ima bradavico, poglej si no, rabelj ima spodnji gumb na bluzi zarjavel...'. In pri tem se vsega zavedaš in se vsega spominjaš: nekje je neko tako oporišče, na katero ni nikakor mogoče pozabiti in zaradi njega ni mogoče omedleti, in vse se vrti in pleše okrog njega, okrog tega žarišča. In če človek pomisli, da gre tako vse do prav zadnje četrtninke sekunde, ko glava že leži na kladi in čaka in... ve in nenadoma zasliši, kako je nad njo zdrsnilo nekaj kovinskega! To se prav gotovo zasliši! Če bi jaz ležal, bi nalašč poslušal in slišal! To traja mogoče kvečjemu desetinko sekunde, a vendar prav gotovo zasliši! In samo pomislite, še do današnjega dne traja spor o tem, da mogoče glava, ko že odleti, za sekundico mogoče še ve, da je odletela – kakšna misel! A kaj, če to traja pet sekund...«

Francozi so v času, ko so bile smrtne obsodbe tako rekoč vsakodnevnimi dogodki, izumili giljotino, napravo, ki naj bi ubijala »brez bolečin«. Pri nas ne poznamo tega prefinjenega razsvetljenskega cinizma, eksekucije se v naši državi izvajajo z ustrelitvijo, vendar to stvari ne spreminja: brezmejna grozljivost tega početja s tem ni nič manjša. Resnično humana alternativa je samo ena: SMRTNO KAZEN MORAMO UKINITI!

Marko Uršič